

מסע בליטה

וילנה נשארה מה שהיתה... בירה עזובה. עיר צללים חיים, גיטה [גטו] גדול, ולא רק שלא עלתה במעלה, כי אם ירדה אחרנית, התורה. אשר ישיבת כרכים קשה לה, הצטמצמה בעירות הקטנות, מקום לא ישנו ההשקפות על החיים כלל; ההשכלה לא רק שלא התחדשה והתפתחה ע"י זרמים חדשים מן החוץ ותנועות הרוח חדשות, בעיר הזאת, אשר דבר לא היה לה כמעט לעולם הגדול, כי אם גם הישגה, 'התבטלנה' החלה לעסוק בקטנות, בחקירות על הבאי ובמליצות, אשר קבלו בירושה מדור המאספים... הפתגם השגור אצל סופרי וילנה: ההשכלה לא תצרוך את האמונה, והאמונה לא תצרוך את ההשכלה, אשר בכל מקום אחר הוכיחה עד כמה כוזבת היא בימינו אלה.

...
אהבת התורה לא כבתה עד היום בלב העם היושב בעיר הזאת; עד היום שומע ההמון בחרדת קדש אתי דרשות הדרשנים והמגידיים, עד היום רבו הלומדים והמלמדים, רבים בני דלת העם מן הפועלים והאומנים המתקבצים מדי ערב בערב לשמוע תורה ודבר ה' מפי מגיד או מלמד; עד היום הנך פוגש אורחים עניים, בחורים לא לומדי תורה דווקא, כי אם גם לומדי מלאכה ואומנות, ולפעמים גם ידיעות חול, - סמוכים על שלחן בעלי הבתים העשירים והעניים, הם המה ה'ימים' אשר יתנו בעין טובה בכל בית מישראל... ועושים צדקה בכל עת, אשר תמצאו דוגמתם רק בקהילות שהאניות והעצמיות, אשר יגררו אחריהם תנאי החיים החדשים לא השחיתו עוד את התושבים... ופה ה'בישנים' אינם מתביישים להנות מן הצדקה ה'רחמניה'. חלק גדול מתושבי העיר הפנימית נהנה אם מעט ואם הרבה מן ה'צדקה הגדולה'... יען המלאכה והעבודה הנה עד היום בזויה בחוגים ידועים בליטה.

...
הנה מראים לי על שתי נשים משוחחות זו עם זו; זו אומרת: אני השאתי את בתי לבונה תנורים, וזאת אומרת: שוטה שבעולם, מה זה נואלת למסור את בתך בידי 'קבצן' שעובד כל היום; אני השכלתי ממך: אני השאתי את בתי ל'הולך' [געהער] [רוכל].

נחום סלושטש, "מסע בליטה", **הצני**, ג' חשון תרנ"ח, 29 באוקטובר 1897, עמ' 3.